

Μου γράφεις τις θλιβερές αλήθειες των συλλογισμών σου, και εγώ, που δλοένα αυτές συλλογίζομαι, μου έρχεται να κλαίω. Και όμως αιστάνομαι την αδυναμία μου να αναλάβω την «διαπαιδαγώγηση» του λαού.

«Κάθε φορά που επιχείρησα μια παρόμοιαν έργασιν, τίποτα δεν κατόρθωσα, κ' έμεινα συντριμμένος. Ούτε ξέρω τί αξίζουν τα άσημαντα έργα μου, είμαι μάλιστα ο πρώτος που τα περιφρονώ, όμως είμαι με την τέχνην άλυσοδεμένος, και είναι η σωτηρία μου και η ζωή μου οι άλυσοίδες αυτές.

«Μου μιλείς για την Έλληνική φύση. Βρίσκω πως και η Γερμανική έχει πολύ ενδιαφέρον. Ένώ τα γυνά βουνά της Ελλάδας, και οι δυνατοί και καθαροί χρωματισμοί, μιξ δύσης, π. χ. προξενούν την έντύπωση μιας όμορφιας πλαστικής, έτσι και οι κατάφυτες Άλπεις και τα σκοτεινά χρώματα του ούρανού δίνουν την αίσθηση μιας όμορφιας ζωγραφικής, και έμπνέουν τα βαθιά συμβολικά μοτίβα της Γερμανικής ποίησης, ενώ η Έλληνική φύση ξυπνά το γλυκό τραγούδι της φλογέρας του Πανός. Και τις δυό τόσο πολύ αγαπώ, που πρέπει ίσως η ψυχή μου να κρατήσει και τις δυό αγαπες! Και όμως!.. ω! αυτή η Γοτθική μεγαλοπρέπεια...

«Άχ! μου μιλείς ακόμη για την πρόδο μου στα Γερμανικά. Δεν είμαι έγκριστήμένος με τον έαυτό μου. Δεν μπορώ ποτέ να οικειωθώ με μια ξένη γλώσσα, και φαντάζομαι πόσο θα σ' στενοχωρούν τα λάθη μου.

«Όταν ξαναγυρίσεις στην Αθήνα θα είμαι και θα σ' περιμένω. Η φιλολογική μου εργασία έχει σταματήσει αυτόν τον καιρό. Η τέχνη μου βρίσκεται πάντα σε κατώτερο επίπεδο από τα όνειρά μου. Εκείνο που δημιουργώ, δεν είναι ποτέ εκείνο που θα ήθελα να δημιουργήσω. Το όνειρό μου που είναι το πέν, μένει άλλοιμονο! πάντα όνειρο. Έτσι κ' ένα νέο δραματικό μου ποίημα «Στα Σύγνερα» το έποιον πρό όλίγου έτέλειωσα, όπως όλα τάλλα έργα μου, δεν ικανοποιεί την ψυχή μου.

Παρακολουθώ τον Καθηγητή Κον Breulsson στο Πανεπιστήμιο. Παραδίδει τόρξ «Ιστορία της Οικονομολογίας» που είναι πολύ ενδιαφέρουσα. Βλέπω συχνά τον καθηγητήν κ. Κρουμπάχερ. Πρό όλίγων ημερών μ' έκάλεσε στο φαγητό, και τότε μου έκανε λόγο για το άρθρο σου για μένα. Για τη συνέντευξή μου μου είπε γελώντας: «Κακούργε έχεις έρεξη να με βάλεις στα μαχαίρια με τους δασκάλους!..»

«Θα ήθελα να σου έλεγα πολλά, πρό πάντων για τις έκδρομες που με συμβουλεύεις. Άν τις έκανα θα έπεφτα στη φριχτότερη μελαγχολία. Και τελειώνοντας το γράμμα μου σ' βεβαιώνω πως η Γερμανία με πότησε κι όλας με τον βαθύτατο πόθο, και ότι η χαρά της έπιστροφής στην Πατρίδα μου θα έχόνονταν μέσ' στη θλίψη του χωρισμού μου από τη Γερμανία.

Ο φίλος σου

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΣΗΣ

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

ΟΛΑ ΝΑ ΚΑΙΣΟΥΝΕ

Την είδα ρυθισμένο σ' έρθευ' συλλογή. Στα χέρια του κρατούσε με έρημερίδα.

— Κάτι στενοχωρημένο σ' βλέπω σήμερα.

— Άλήθεια! διάβασα το νέο πρόγραμμα της Κυβέρνησης.

— Α! τώρα κατάλαβα σ' στενοχώρησε βέβαια η κατάρρευση των Έλληνικών σχολείων. Έχεις δικιο. Δεν είναι μικρό να μείνη κανείς χωρίς θέση.

Με νοίταζε κατάματα.

— Πώς φαίνεται πως δεν με γνώρισες ακόμα καλά. Δε πρόκειται για τον έαυτό μου. Όσο για τον έαυτό μου θα βρεθ' έποθέτω, ένα κομμάτι ψωμί έστω κι αν μείνω χωρίς θέση. Άλλο θα ήθελα που δε βλέπω να γίνεται κι αυτό με φαρμακώνει.

— Δηλαδή;

— Δε μου λές; θέλει οικονομίες ή κυβέρνηση;

— Έτσι τουλάχιστο φαίνεται.

— Τότε γιατί δεν καταργεί όλα τα Έλληνικά σχολεία και τα Γυμνάσια;

Είτανε δάσκαλος κι αυτός που μου μιλούσε! Άλλα εισοδήματα έξδ' από το μισθό του δεν ήξερα νάχη. Γι' αυτό άπόρησα σαν τον άκουσα να μου μιλή σαν να είτανε ξένος.

— Έχεις δικιο! συλλογίζεσαι τί θα γίνει εγώ! μα δε συλλογίζεσαι πως ένας δάσκαλος που θέλει να εργασθ' χρήσιμα στο έθνος του δεν πρέπει να λογαριάζη τον έαυτό του; Θα μου πής ίσως «και πως θα μαθαίνη ο κόσμος γράμματα άμα καταργηθούν

τα σχολεία»; Είχες την περιέργεια να ρωτήσεις τί γίνεται στα σχολεία μας; Δεν το έκαμες βέβαια και φαίνεται πως πολύ γρήγορα έχασες τη μαθητική ηλικία σου. Νομίζεις πως τα Έλληνόπουλά μας μαθαίνουν γράμματα; γέμματα. Κι όχι μόνο γράμματα δε μαθαίνουν, μα τους χαλνάνε και το μυαλό τους. Τα εδουχιζουμε, κατάλαβες; Άγράμματα θαχουνε τουλάχιστο κέρδος το μυαλό. Και μās χρειάζονται πιο πολύ μυαλωμένοι παρά γραμματισμένοι. Σήμερα στα σχολεία μας βασιλεύει ο Λογωτατισμός, ή ψεύτικη γλώσσα. Τα βιβλία, ή παράδοση, όλα δοϋλοι της. Α, πρέπει να είσαι δάσκαλος, να νοιώθης λίγο, να ποης για την πατρίδα σου, για να καταλάβης πόσο έγκληματοήμε όσο δε σηκώνουμε να βάλουμε φωτιά σ' όλα τα σχολεία και μέσα στη φωτιά αυτή να ρίξουμε τους δασκάλους. Να! είναι υποχρέωση αυτή. Αλή ή φωτιά θα μās σώση. Όταν θα γίνουνε όλα σάχη, τότε θαχίσουμε να ξαναχίσουμε από την αρχή. Και θα είναι ώραία, θα είναι Έλληνική ή νέα δημιουργία. Έγώ τουλάχιστο νοιώθω πως κάθε μέρα έγκληματώ προς την πατρίδα μου όταν υποχρεωμένος από τους έπίσημους νόμους της Πολιτείας μεταχειρίζομαι την ψεύτικη, την προδύτρα γλώσσα στους μαθητές μου. Διδάσκω ιστορία. Με πνίγει το αίσθημα και δε μπορώ να σταλάξω στις ψυχές των μικρών παιδιών κείνο που έχω νοιώθω. Σ' κάθε φράση πρέπει να κάνω και λίγη τεχνολογία, για να μπορώ να συνεννοούμαι κοντά σιραβά. Μα είναι αυτό διδασκαλία; Ότε από το βιβλίο, ότε από το στόμα του δασκάλου, μπορούν να ζωογονηθούν οι ψυχές των παιδιών που διηρδνε για μάθηση. Βιβλία, δάσκαλος, μαθητές, όλα άνηχα, κρύα, μάρμαρο. Σου μιλάει ένας δάσκαλος, όχι ένας ξένος. Και μόνο ένας δάσκαλος που νοιώθει, μπορεί να αισθανθ' τί χάνουμε, τί χάνουμε κάθε μέρα με το να μένουμε δεμένοι στο έθνοπύκνο αυτό σύστημα. Θέλεις να γίνης έθνικός ευεργέτης; θέλεις; Καίγε σχολεία. Μεγαλύτερο καλό δε μπορείς να κάνης στην πατρίδα σου. Κι η πατρίδα σου θα σ' αναγνωρίση μια μέρα. Μη βλέπης γύρω σου. Κανείς δε θα σ' νοιώση. Έμπρός σου κοιτάζε. Πάντα εμπρός.

Έσώπασε Στήλωσε τα μάτια του σ' κάποιο σημείο και έμεινε άκίνητος. Κάτι ανάβραζε μέσα του. Στη θλίψη του είτανε σεβαστός.

— Τί συλλογίζεσαι; τον ρώτησα σιγαλά.

— Τη δυστυχία μου. Α! Είναι πολύ σκληρό να είναι κανείς σήμερα δάσκαλος στην Ελλάδα.

Κ' έχαμογέλασε πικρά.

Υδρα

ΚΩΣΤΑΣ ΠΑΡΟΡΙΤΗΣ

ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΕΣ ΕΠΙΦΥΛΑΙΔΕΣ

ΠΕΡΙ ΓΛΩΣΣΗΣ ΣΚΙΑΣ,

(συνέχεια)

Κι όμως φυσικό δε θα είταν, όπως διορθώνουν κάθε λέξη της καθαρεύουσας σύμφωνα με τη γραμματική της δημοτικής, όσοι τη δημοτική «διάλεκτον φυσικήν» έχουν, έτσι κ' εκείνοι που «διάλεκτός» τους είναι η καθαρεύουσα δε θα είτανε φυσικό να κάνουν το ίδιο με τις λέξεις της δημοτικής, έστω και με μια μόνο λέξη; Και δεν έπρεπε μάλιστα το δεύτερο αυτό συχνότερα να γίνεται, αφού η καθαρεύουσα είναι «ή ζωντανωτέρα κ' επικρατεστέρα των νεοελληνικών διαλέκτων»; Ναί, αλλά έχασα ότι μπορεί αξιόλογα να είναι η ζωντανωτέρα κ' επικρατεστέρα, κι όμως να μη μιλιέται πουθενά, άπαράλλαχτα όπως και «ή καθαρωτάτη γερμανική». Βλέπετε πόσο μάς ώφέλησε η εξέταση της γνώμης του κ. Σκια για το μέλλον της ελληνικής; Είδαμε ακόμα μια φορά τί θα πεί

γλώσσα φυσική, και τί διάλεκτος δη επικρατεστέρα. Παρατηρήστε ακόμα και κάτι άλλο. Άν ένας άνθρωπος άμόρφωτος στην κουξέντα του εκεί που λέει δέκα φορές «άστυφύλακας» πει και μια φορά το «άστυφύλαξ» θα το πει βέβαια γιατί θυμάται πως έτσι το διάβασε. Έγώ όμως, ο γραμματισμένος, που κατά τον κ. Σκια, έχω «διάλεκτον φυσικήν» την καθαρεύουσα, που είναι κ' η έπίσημη γλώσσα, που είναι κ' η δη επικρατεστέρα, έχω που μόλις πάτησα στο σχολείο έμαθα για πρώτο μάθημα πως είναι πρόστυχη ή δημοτική, και το μάθαινα αυτό κάθε χρόνο έως ότου γλύτωσα από το σχολείο, έχω που κάθε άλλο είμαι μαθημένος, παρά να σέβομαι, άπεναντίας να περιφρονώ τη γλώσσα τη χυδαία, έχω γιατί να λέω άστυφύλακας, και κλητήρας, και φημερίδα; έχω που πρόστυχα και διεφθαρμένα τα νομίζω, έχω που ξέρω ποιά είναι τα σωστά και τα εύγενικά, έχω — κι αυτό είναι το σπουδαίο — που έχω φυσική μου γλώσσα την καθαρεύουσα; Άντίς αυτά να προσέξει ο κ. Σκιας, αυτά να μελετήσει κι άπ' αυτά να έδηγηθ' έλθεται και κοπανάει «φυσικός έπιλογας εν τη γλώσση» και «περί ύπάρξεως άγώνος των γλωσσών και των γλωσσικών στοιχείων» για να δείξει πως δεν ξέρει να βλέπει που και πως ένεργούν των γλωσσικών φαινομένων οι γενικοί νό-

μοι. Κ' έξαφορμής του «περί ύπάρξεως άγώνος» καμκρώστε την άκόλουθη παρατήρηση. Τα δημόδη γλωσσικά στοιχεία, όσα δεν έχουνιν αντίπαλα εν τη καθαρεύουσα δεν είναι και αυτά πάντα έξισου βιώσιμα, διότι τα περισσότερα είναι λέξεις — λέξεις μόνο, βλέπει στις γλώσσες ο κ. Σκιας — δηλούσαι πράγματα ή έννοιες του φθίνοντος και βαθμηδόν εξαφανιζόμενου πολιτισμού των χρόνων της τουρκοκρατίας ώστε κατ' ανάγκην συνεξαφανίζονται και αυτάί. Τοιαύται λέξεις είναι πολλαί δηλούσαι ένδύματα, όπλα, σκεύη, έργαλεία, φαγητά, ποτά, έθιμα κτλ. άτινα εξέλιπον ή μέλλουσι να εκλίπωσι συμπαράσφοντα και τάς δηλούσας αυτά λέξεις εις την λήθην*. Με τέτοιον τρόπο μπορεί κανείς να υποστηρίξει και να ποδείξει, ότι θέλει. Τα ένδύματα και τα σκεύη, και τα φαγητά και τα λοιπά που αντικαταστήσανε ή που «μέλλουσι» νάντικαταστήσουν τα «εκλιπόντα» ή «τα μέλλοντα να εκλίπωσι», έχουν όνόματα που της καθαρεύουσας είναι πιστοί στρατιώτες, ή «της αντίπαλου»; Τα χειρόχτια, ή τα γάντια, ή τουαλέτα, ή μπουφές, οι κορσέδες, το κομμό, ή κολώνια, ή έταξέρα, τα πορτο-

(*) Σελ. 53.